

A tudomány ünnepe - Szent-Györgyi Albert centenáriumán

Fotó: Nagy László

■ Ha a szegedi újságtól jött, akkor magával beszéltek először. Nekem a szegedi éveim voltak a legtermékenyebbek és a legemlékezetesebbek. Fiatal voltam, azt csinálhattam, amit szeretek és olyan emberektől tanulhattam, mint Szent-Györgyi Albert és Bruckner Győző, akire Albert teljes mértékben rábízta a hivatalosan általa vezetett intézetet. Középiskolába Aradon, az ottani katolikus gimnáziumba jártam és két évig a graz-i egyetemen voltam vegyészhallgató, de haza kellett jönnöm, mert a nagybátyám nem tudott tovább anyagiilag támogatni. A Pázmány Péter Tudományegyetemre iratkoztam be, de ott a szerves kémiának, ami már akkor a legjobban érdekelt, nem volt igazán jó tanára. Ezért jöttem le a szegedi egyetemre, ahol Szent-Györgyi és Bruckner olyan szellemben működtek, ami nekem nagyon imponált. Szent-Györgyi valahogy felülről nézte a tudományokat; nem egyszerűen szaktudós volt. Amerikai barátaim is azt mondják, hogy Einstein után a század legnagyobb gondolkodója. Nagyszerű tudós – és filozófus. Bruckner pedig nagyszerű, precíz szerves kémikus, akitől alapos kutatási iskolát kaptam. 1937-ben doktoráltam, „Summa cum laude”, én voltam a szegedi egyetem első Horthy Miklós ösztöndíjasa, amit természetesen Albertnek köszönhettem, hiszen ő akkor már Nobel-díjas és roppant presztízsű tudós volt. De aztán nem tudtam itt állást kapni, a Chinoimba kutatónak hívtak, egészen '45-ig dolgoztam ott. Földi Zoltántól, a gyár igazgatójától aki ugyancsak a szegedi

„Végül csak a magyar szót értette meg” Fodor Gábor a Woods Hole-i családról

Bizonyára rajta kívül is sok nagy tudós és különlegesen érdekes személyiség tartózkodik most Szegeden; hiszen Szent-Györgyi Albert közelében – még akkor is, ha „csak” a tudományában, s nem a személyes körében – általában színes egyéniségek voltak. De a 78 esztendő Fodor Gábor professzor, aki Woods Hole-ban családtagnak számított, olyan ízes fordulatokkal és olyan kitüntető szívéllyességgel mesél Szent-Györgyi Alberthez fűződő kapcsolatáról és a saját eseménydús életéről, hogy „kapkodják” egymástól az elragadtatott újságírók.

egyetemnek volt magántanára, megtanultam az úgynevezett kvantitatív szemléletet. Hogy megértse: a szerves kémiában semmi nem száz százalékos; ha a kémiai reakciók 60 százaléka „bejön”, a kutatók boldogok, de nem Földi; ő akkor azt mondja: na és mi van a 40 százalékkal? Kemény ember volt. A nyári vakációkat azonban mindig Szegeden töltöttem, Brucknerrel dolgoztam, az Eötvös Kollégiumban laktam, közösen publikáltunk. 1941-ben habilitáltak magántanárrá, adjunktusi állásba jöhettek vissza, mondanom sem kell, negyedannyi fizetésért, mint amit a Chinoimba-ban kaptam, viszont végre taníthattam.

■ Gyors karrier következett, 49-ben átvette Bruckner tanszékét, kétszer kapott Kossuth díjat, 1950-ben megválasztották az

egyetem rektorának. Gyökeresen átalakította a szerves kémia oktatását - s ebben mintha a Szent-Györgyi-féle „fölkülemelkedés-szemléletet” követte volna.

– A szerves kémia adathalmaz volt. De a világtudományban már érezhető volt a tendencia: keressük a lényegét, az indukció helyett a dedukció kezdett érvényesülni, s ezt követtem a szerves kémia könyvemben – ami persze egyéb tekintetben már elavult, de a gondolkodásmódja, a szemlélete ma is helytálló. Bernáth Gábor is, Bartók Mihály is, a mai egyetem kiválóságai a tanítványaim voltak és persze sokan mások, a budapesti kémiai kutatóintézet sok vezető kutatója.

■ Hogyan került Ottawába?

– Amikor megalakult itt a

Zsúfolt teremben, nagy érdeklődés mellett kezdődött tegnap a Szegedi Akadémiai Bizottság székházában a Szent-Györgyi centenárium első napja.

A délelőtti tudományos ülést a Nobel-díjas tudósra emlékezve dr. Dux László, a SZOTE oktatási rektorhelyettese nyitotta meg és olyan világhírű tudósokat köszönthetett, mint Fodor Gábor professzor a Nyugat-Virginia Egyetemről, aki Szent-Györgyi munkatársa volt a Woods Hole-i laboratóriumban, Ernster Lars professzor Stockholmból, Dirk Pette, a Konstanzi Egyetem professzora, vagy a szegedi születésű Martonosi Antal professzor, aki elfogadva a felajánlott professzúrát, hamarosan ismét a szegedi egyetemen ad elő. Délután a stockholmi Karolina Kórház professzora, Diczfalusy Egon tartott nagy sikerű, és Szent-Györgyi szellemében fogant előadást a világ népesedési és humánreprodukciós problémáiról.

Szent-Györgyi Albert centenáriumán ünnepi fogadással tisztelt Szeged város önkormányzata is, melyen dr. Lippai Pál polgármester idézte Szent-Györgyi díszpolgárrá

avatásakor elhangzott híres mondatát: „szegedi polgárságomra is büszke voltam, díszpolgárságomra kétszeresen büszke leszek”. A város házi megemlékezésén ismét hangsúlyt kapott Szent-Györgyi szegedisége, hiszen, mint elhangzott, a nagy tudós munkájáért és tudományos sikereiért nemcsak az egyetem, hanem a város polgársága is lelkesedett.

Ünnepi folytatásként ma délelőtt 11 órakor dr. Surján László népjóléti miniszter megnyitja a Fekete Házban azt a kiállítást, amelyet a nemrég hazahozott Szent-Györgyi hagyatékából állítottak össze, majd 12 órakor megkoszorúzzák a Dóm téri Pantheonbéli mellszobrot.

A Szent-Györgyi Albert Orvostudományi Egyetem és a József Attila Tudományegyetem közös ünnepi egyetemi tanácsülésén a Szegedi Nemzeti Színházban – ahol Mádl Ferenc kultuszminiszter mond megemlékező beszédet – délután 15 órakor adják át Diczfalusy Egon és Straub F. Brúnó professzoroknak a Szent-Györgyi emlékérmét.

P. J.

azok, akikkel nála, Woods Hole-ban időről időre együtt lehettem. Mindig valami konkrét probléma miatt hívtott: Gábor kám, mondta, meg kéne nézni, hol van ez a metildioxál, mért nem találja ezt senki, pedig ott kell lennie az állati szervezetben, hiszen ott az enzim, amelyik elbontja. Erre mi nekimentünk a borjúmájnak... Rendszerint mi van? Előbb megtalálják a szubsztrátumot és utána keresik az enzimet; de ez az enzim már megvolt 50 éve és sehol a szubsztrátum. Megtaláltuk, publikáltuk, a biológusok odavoltak... Aztán újra fölhívtott, szép, hogy kiszedted ezt a metildioxált, de beadagoltam az egérnek és leesett a farka, ez nagyon mérges; mi lenne, ha találnánk egy védőt, ami elviszi a szervezetben a megfelelő helyre és ott szép lassan elbocsátja... Így kapcsoltuk össze a C-vitaminnal, de nem voltam elégedett vele, mert nekünk, biokémikusoknak nem elég egy anyag, nekünk vegyület kell; módosítottam a molekulát, csináltam egy rokon vegyületet – és így fejlődött szépen a C-vitamin új kémiaja, többek közt lett egy új gyulladásgátló, s legalább 12 egyéb, új vegyület.

■ Szóval állandóan dolgoztak?

– Persze. Amikor a hallása már nagyon megromlott, csak velem tudott telefonon érintkezni. Mert – csak a magyar beszédet értette meg; ha valaki szemközt ült vele, s figyelhette a szájmozgást, megértette az angol szót is; de telefonon csak a magyart.

Sulyok Erzsébet

Fotó: Nagy László

nek. Mennyiben köszönhető az együttműködésüknek, hogy professzor úrnak egy újabb, páratlanul termékeny kutatói korszaka kezdődött a 80-as évektől?

– Azt mondhatom, hogy az impulzust tőle kaptam, s így sikerült a C-vitaminnak egy teljesen új kémiaját megnyitni, amire aztán most nagyon odafigyelnek Amerikában, mert minden bizonnyal nagy szerepet kapnak az eredményeink a gyógyításban, nevezetesen a gyulladásgátlásban.

■ Hogyan működött a Woods Hole-i család?

– Szent-Györgyinek kitűnő érzéke volt az iránt, hogy kit kell megkérdezni, ha valamit nem tudunk. Hihetetlenül széles hálózata volt, de nem egyszerűen tudósok együttműködésének kell ezt elgondolni; testi-lelki jóbarátaim mind-

MTESZ, azon kevés professzorok között voltam, akit a diákok meghívtak. Két évvel ezelőtt a szegedi újságban megjelent egy fénykép az alakuló ülésről, Baróti Dezső ült a jobb oldalon én a balon, de akkor ezt nem említették, valahogy nem voltam divatos... Nos, ez volt a „bűnöm”, me nesztettek. '51 óta voltam akadémikus, talán ezért engedtek tovább dolgozni, gyógyszeripari szaktanácsadó lettem. Később ígéretet kaptam, hogy a Műegyetemen tanszékem kaphatok, közben meghívtak Ottawába, ahol egy hónap múlva arról értesültem, hogy kineveztek valakit a nekem ígért helyre. Ezt annyira méltánytalannak találtam, hogy eldöntöttem: nem jövök vissza.

■ Szent-Györgyi Albert volt az első a kinti magyarok közül, aki telefonozott ön-

■ Majzik Mátyás kezdeményezte Börtönök és pasztoráció

Az „Újfént a Börtönpasztorációs Társaságról, smasz-szer volt az ügyvezető elnök” címen megjelent cikkükre a következő megjegyzéseket szeretném megtenni:

A Börtönpasztorációs Társaság megalakulását sok kísértetelés előzte meg. Majzik Mátyás úr valóban a börtönben dolgozott, tiszti beosztásban. Abban az időben, amikor ez tilos volt, megpróbált közvetíteni a rabok és az egyház között. Kispapokkal beszélve, levelező társakat keresett, akik ilyen formában támogatták és formálták a bent lévő rabokat lelki vigasszal és segítséggel. Pontosan azért, hogy a hit ismereteiben elmélyedjen, a Hittudományi Főiskola levelező tagozatára beiratkozott és azt jó eredménnyel elvégezte.

rációs Társaság céljaival, de úgy látszik, hogy ha itt nem lett elnök, akkor kellett valahol

egy társaságnak lenni, ahol ő az elnök.

A közgyűlésre – éppen az új

alapítás miatt – nem kapott meghívást, mivel az elnökség tagjai közül volt olyan vélemény, hogy ezzel kizárta magát a Börtönpasztorációs Társaságból, amit azonban az alapszabályokból nem lehet egyértelműen bizonyítani. Őt valóban személyesen megkérték, hogy ne lépjen be, nem azért, hogy a Börtönpasztorációs Társaság ne szembesüljön önmagával, hanem azért, hogy az időt ne töltsük vég nélküli vitákkal. Nem történt azonban semmi az ellen, hogy írásait szét ne osszák.

Az ő általa emlegetett Nemzetközi Börtöntársaságba, ép-

pen az ott támasztott föltételek miatt tudatosan nem lépett be Társaságunk. Hosszasan letárgyalta a vezetőség egy évvel ezelőtt ezt a kérdést. A Nemzetközi Börtönlelkészek Szövetségének viszont tagja a Börtönpasztorációs Társaság, mert itt mind továbbképzésre, mind egyéb európai kapcsolatokra bővebb lehetősége nyílt.

Lehet, hogy a Parlamentben érdekes ilyennek vagy olyan-nak nevezni a másik oldalon ülőket, a Magyar Börtöntársaság elnökének azonban talán nem kellett volna le-„smasz-szer”-oznia a Börtönpasztorációs Társaság ügyvezető elnökét. A fentiekből azt hiszem az látszik, hogy inkább javára írandó volt foglalkozása, mint emiatt eltérendő.

Gyulay Endre
szeged-csanádi püspök

■ Az idők változásával nagyobb lehetőségek nyíltak a benti lelkipásztori munkálkodásra, s magam nyitottam meg a Csillag börtönben való misézése sorát, amelyet szegedi viszonylatban éppen Majzik Mátyás kezdeményezett és ő tárgyal azokkal, akik neveltetésük folytán nem a hitben nőttek föl, de bíztak abban, hogy a börtön hangulatán és leküldetésén ez lehet javítani. Bizalmuk beigazolódt. Az itteni tapasztalatok alapján úgy látjuk jónak, hogy jobb lenne országos mozgalommá fejleszteni, s a különféle börtönökben dolgozókat, vagy ahova még nem jutottak be, újabb lelkipásztorokat elindítva, közösen fellépni szervezeti formában, s lehetőségeket biztosítani, sőt szélesíteni.

Közben megindult a MÉ-

CSES névre hallgató, börtönben szétszórható lap, aminek ugyancsak lelkes motorja Majzik Mátyás volt. Éjszakába nyúlóan szerkesztette össze ennek a lapnak az anyagát.

A megalakulásnál figyelemmel voltunk arra is, hogy ne csak lelkipásztorok legyenek ebben a társaságban, hanem az alapszabályokat ismerjék és fogadják el a börtönben dolgozók közül azok is, akik belépni akarnak. Ők ugyan nem lelkipásztori munkával, de a belső lehetőségek mind nagyobb biztosításával segítsék, vagy akik az országos vezetésben a börtönnel foglalkoznak, látva terveinket, belülről is tudjanak segítségünkre lenni.

Nagy csodálkozással fogadtuk Roszik Gábor képviselő úr Magyar Börtöntársaságának alapítását, hiszen célja körülbelül azonosak a Börtönpaszto-